

Anna Chudzik
Uniwersytet Jagielloński, Kraków
a.chudzik@uj.edu.pl

Beata Drabik
Uniwersytet Jagielloński, Kraków
beata.drabik@uj.edu.pl

W STRONĘ INTEGRACJI I INTERDYSCYPLINARNOŚCI. DZIAŁALNOŚĆ KRAKOWSKIEJ PRACOWNI SEMANTYKI WYPOWIEDZI¹

Słowa kluczowe: Uniwersytet Jagielloński, Instytut Filologii Polskiej, językoznawstwo
Keywords: Jagiellonian University, Institute of Polish Philology, linguistics

Wprowadzanie

Historia Pracowni Semantyki Wypowiedzi² to trzynaście lat działalności, ponad sześćdziesiąt spotkań naukowych i setki godzin dyskusji. To opowieść o integracji językoznawców, literaturoznawców, teatrologów i filozofów z wielu różnych ośrodków naukowych, o początkach i dalszych losach kontaktów z naukowcami światowej sławy. To także kilka białych plam, które trudno dziś – ponad dwadzieścia lat po ostatnich spotkaniach Pracowni, w oparciu o skromną dokumentację i przede wszystkim wspomnienia jej członków – wypełnić dokładnymi informacjami. Jak trafnie ujęła to profesor Elżbieta Tabakowska: „Odszukiwanie śladów (nie tylko

¹ Wkład autorek w powstanie artykułu jest taki sam i wynosi po 50%.

² Dalej także skrótowo: Pracownia.

semantycznych, jak chciał Langacker) w pamięci nie jest kłopotliwe – ono bywa po prostu niemożliwe ...”³.

Niejako w odpowiedzi na ograniczenia pamięci celem niniejszego artykułu jest przypomnienie tego ważnego rozdziału debat naukowych i działań popularyzatorskich, jaki stanowiła Pracownia Semantyki Wypowiedzi, działająca w latach 1988–2001 przy Instytucie Filologii Polskiej Uniwersytetu Jagiellońskiego, a także wskazanie znaczenia tej inicjatywy dla upowszechniania się nowych trendów badawczych w Krakowie i w Polsce w okresie, gdy powszechny dostęp do sieci internetowej pozostawał jeszcze w sferze marzeń, a co za tym idzie, korzystanie z międzynarodowych zbiorów bibliotecznych czy kontakty z badaczami z zagranicy nie były tak łatwe i oczywiste jak obecnie.

Początki. Inicjatorzy, twórcy programu, charakter spotkań

Pracownia Semantyki Wypowiedzi powstała w czerwcu 1988 r. jako „luźne międzywydziałowe forum wymiany myśli naukowej” – jak czytamy w *Sprawozdaniu z działalności Pracowni Semantyki Wypowiedzi* za rok 1991. Pomysł jej utworzenia narodził się podczas pozaakademickich spotkań trojga pracowników Instytutu Filologii Polskiej UJ, a prywatnie także przyjaciół: profesor Jolanty Antas, która obecnie kieruje Katedrą Teorii Komunikacji na Wydziale Polonistyki UJ, oraz nieżyjących dziś profesora Stanisława Balbusa i doktor Marii Indyk. Już samo grono inicjatorów: językoznawczyni, literaturoznawca, krytyk literacki i pisarz, a także literaturoznawczyni i socjolożka – zapowiadało charakter przedsięwzięcia. Badacze zauważyli bowiem potrzebę stworzenia interdyscyplinarnego forum do debaty naukowej, a także miejsca prezentowania nowoczesnej myśli humanistycznej, wówczas jeszcze słabo dostępnej w formie tłumaczeń na język polski, a w oryginalnych wydaniach – trudnej do zdobycia.

Profesor Marcela Świątkowska, zaangażowana w działalność Pracowni Semantyki Wypowiedzi od początku jej istnienia, wspomina, że pewien impuls do powstania Pracowni mogły dać także spotkania naukowe odbywające się w latach 80. na ujętowskiej sławistyce pod patronatem profesor Marii Honowskiej. To właśnie na konwersatoriach z jej udziałem coraz bardziej widoczne stawało się, że młodzi językoznawcy szukają dróg wyjścia poza strukturalizm i interesują się takimi nurtami badawczymi, jak pragmalingwistyka, lingwistyka tekstu czy językoznawstwo kognitywne.

3 Powyższy cytat, a także wszystkie pozostałe wypowiedzi i wspomnienia członków Pracowni Semantyki Wypowiedzi pochodzą z rozmów bezpośrednich oraz korespondencji mailowej autorek artykułu z wymienianymi w tekście osobami.

Nie bez znaczenia był również czas, w którym rozpoczynała działalność Pracownia – przełomowy dla całego kraju. Dokonujące się wówczas przemiany ustrojowe – rozmowy w Magdalence, obrady Okrągłego Stołu, wreszcie pierwsze wolne wybory 1989 r. – przyniosły również powiew wolności naukowej i zapowiedź większych możliwości poznawania myśli badaczy światowych, a także ułatwień w kontaktach z nimi i ogólnej mobilności naukowej.

Ze względów formalnych gronem młodych badaczy musiał opiekować się samodzielny pracownik nauki. Oficjalny patronat i kierownictwo zgodziła się objąć profesor Krystyna Pisarkowa, sprzyjająca interdyscyplinarnym poszukiwaniom i życzliwa debatom naukowym młodych kolegów i koleżanek. Profesor Świątkowska podkreśla, że – podobnie jak profesor Honowska – także K. Pisarkowa we własnych badaniach językoznawczych wychodziła już poza ramy strukturalizmu w kierunku pragmatyki mowy, co dla językoznawców „poszukujących” było zachętą do odwagi metodologicznej i gwarancją sprzyjającego klimatu dyskusji.

Projekt planów badawczych Pracowni Semantyki Wypowiedzi, który przedstawimy w dalszej części artykułu, przygotowali następujący pracownicy Instytutu Filologii Polskiej UJ (podane poniżej tytuły i stopnie odzwierciedlają stan z czerwca 1988 r.): dr J. Antas, dr S. Balbus, dr M. Indyk, dr Janina Labocha, dr Bronisława Ligara, mgr Anna Łebkowska, mgr Michał Paweł Markowski, dr Kazimierz Ożóg, dr Krzysztof Pleśniarowicz, mgr Eugenia Prokop, dr Renata Przybylska oraz mgr Małgorzata Sugiera (za: *Program naukowy Pracowni Semantyki Wypowiedzi 1988*⁴). Do stałych członków Pracowni i uczestników spotkań w kolejnych latach należeli także przedstawiciele innych jednostek Uniwersytetu Jagiellońskiego, głównie filologicznych, w tym ci najbardziej aktywni: dr E. Tabakowska, dr Zofia Berdychowska, dr hab. M. Świątkowska, dr Aleksy Awdiejew.

Jak widać, Pracownia, choć powołana formalnie przy Instytucie Filologii Polskiej UJ, w praktyce miała charakter międzywydziałowy, a nawet międzyuczelniany, gościła bowiem podczas spotkań referentów i słuchaczy z innych, pozaujętowych i pozakrakowskich, instytucji naukowo-badawczych, o czym szczegółowo traktuje kolejna część artykułu. Warto podkreślić także, że inicjatywa miała charakter raczej półoficjalny – nie stała się nigdy formalną częścią struktur Instytutu Filologii Polskiej, co zapewne zadecydowało o tym, że dokumentacji działalności Pracowni brak w uniwersyteckich archiwach, znajduje się ona jedynie w rękach prywatnych (archiwum własne profesor J. Antas), nie jest też zbyt obszerna.

Swoją aktywność naukową Pracownia rozpoczęła jesienią 1988 r. – zainaugurował ją wygłoszony 26 października referat dr M. Indyk *Możliwe światy*, poświęcony problemowi logik modalnych. Spotkania „o charakterze referatowo-informującym i dyskusje” (jak ujmuje to M. Indyk w liście z 1 grudnia 1988 r. do niestety nieznanego i trudnego już dziś – jak wynika z naszych rozmów – do identyfikacji adresata,

4 Dalej: PNPSW.

będącego jednak na pewno osobą ze środowiska naukowego na wyższym stanowisku) przez pierwsze cztery lata działalności odbywały się bardzo regularnie, przynajmniej raz w miesiącu (z wyjątkiem okresów świąt i przerw międzysemestralnych), w czwartki o godz. 17:15; od 1993 r. już nieco rzadziej – kilka razy w roku. Z pozostałych po Pracowni dokumentów wynika, że w latach 1996–1998 nie odbyło się żadne spotkanie, a działalność wznowiono wiosną 1999 r. Przyczyny tej trzyletniej przerwy są wspomnianą na początku białą plamą – nie udało nam się ich ustalić. Żaden z naszych rozmówców – członków Pracowni – nie pamiętał, czy podjęto formalną decyzję o zawieszeniu działań; wspominają raczej o zaprząpieniu własnymi, bardziej indywidualnymi sprawami związanymi z pracą organizacyjno-dydaktyczną i rozwojem naukowym. W kolejnych latach do spotkań dochodziło nadal kilka razy w roku, a ostatnie odnotowane zebranie to wystąpienie prof. Laury A. Jandy z Uniwersytetu Karoliny Północnej, które odbyło się 25 kwietnia 2001 r.

Miejszem spotkań była zwykle sala 42 przy ulicy Gołębiej 16, w budynku ówczesnego Instytutu Filologii Polskiej UJ (dziś Wydziału Polonistyki UJ), a za pomoce naukowe, jak wspomina prof. Antas, służyły jedynie tablica, kreda i kopiowane „rozdawajki” – konspekty wystąpień. Dopiero w ostatnich latach działalności korzystano z rzutnika i wyświetlanych na nim folii, a przy okazji wizyt zagranicznych gości – zestawów słuchawkowych do tłumaczeń symultanicznych. Zachowane listy obecności wskazują, że w typowych spotkaniach Pracowni brało udział zazwyczaj kilkanaście osób. Miały one charakter otwarty, więc poza członkami Pracowni pojawiali się także studenci, a nawet osoby z grona pozaakademickiego. Dobrze zapamiętany z pierwszych lat spotkań został tajemniczy, niezidentyfikowany mężczyzna, zadający referentom zaskakujące pytania – czasem niemądre, a czasem skłaniające do wysiłku intelektualnego. Profesor Antas wspomina, że zawsze uczestniczył w nich również jej pies – seter angielski Chmurka. Wykłady najwybitniejszych zaproszonych gości, takich jak Ronald W. Langacker czy Günter Radden, organizowano natomiast w sali amfiteatralnej Collegium Witkowskiego przy ulicy Gołębiej 13 lub w auli Collegium Novum. Takie wydarzenia przyciągały też bardzo liczne grono słuchaczy (od kilkudziesięciu do nawet ponad stu osób) – w archiwum odnajdujemy małą notatkę, z której wynika, że na wykład Langackera przygotowano sto „rozdawajek”.

Program naukowy i cele naukowo-dydaktyczne

Opracowany przez grono założycielskie program naukowy Pracowni Semantyki Wypowiedzi oraz wykaz celów naukowych i dydaktycznych jej działalności są dokumentami przemyślanymi, precyzyjnymi i tworzą spójną i nowatorską koncepcję aktywności naukowej. Planowany zakres tematyczny spotkań obejmował m.in. zagadnienia:

- a) struktury i retoryki wypowiedzi (tekstu), w tym typologii i „gramatyki” wypowiedzi;
- b) semantyki wypowiedzi, w tym problematyki referencji, modalności, retoryczności jako „mechanizmu produkowania znaczeń dyskursu”, pośrednich oraz pozajęzykowych mechanizmów tworzenia znaczeń;
- c) pragmatyki wypowiedzi, w tym zależności znaczenia wypowiedzi od intencji podmiotu mówiącego, jego wiedzy o świecie, różnych typów kontekstu (społecznego, kulturowego i artystycznego), a także zagadnienia intertekstualności i mechanizmów spójności wypowiedzi (PNPSW).

Dokument prezentujący naukowe fundamenty działania Pracowni zawiera również rozbudowaną listę proponowanych do zreferowania i omówienia teorii oraz badań, będącą uszczegółowieniem wyżej wymienionych trzech głównych nurtów zainteresowań członków Pracowni i wskazaniem ich inspiracji badawczych. Pojawiają się tu zarówno nazwiska językoznawców, zwłaszcza z nurtu nowoczesnej semantyki (John Lyons, Teun van Dijk, Jon Barwise, John Perry, Ray Jackendoff, Jerry Fodor), pragmatyki i językoznawstwa funkcjonalnego (Paul Grice, Dan Sperber, Derrida, Wilson, Michael A.K. Halliday), jak i przedstawiciele innych dyscyplin nauk humanistycznych: filozofii i logiki (Alfred Schulz, Georg H. Wright, Donald Davidson, Gottlob Frege, Richard Montague, Saul Kripke, Jaakko Hintikka, David Lewis), literaturoznawstwa i semiotyki (Algirdas J. Greimas, Oswald Ducrot, Umberto Eco, Lubomír Doležel, Allen Thiher).

Interesujące Pracownię Semantyki Wypowiedzi zagadnienia odzwierciedlały nowatorskie kierunki rozwoju światowej nauki o języku i komunikacji, czy szerzej: nauki o semiotycznych formach tworzenia znaczenia. Zwraca uwagę na przykład postulowane uwzględnienie w obszarach badawczych pozajęzykowych mechanizmów semantycznych, co wyraźnie wskazuje na zaznaczającą się świadomość konieczności brania pod uwagę w badaniach językoznawczych również czynników pozawerbalnych, a także na dochodzące do głosu przekonanie, że komunikacja może mieć charakter polisemiotyczny, multimodalny, zaś koncentracja na samym tylko języku (zwłaszcza traktowanym jako abstrakcyjny system, a nie konkretne zachowania mowne użytkowników) nie wystarczy do opisu tak złożonego, zachodzącego jednocześnie wieloma trybami zjawiska, jakim jest interpersonalny proces przekazywania znaczeń. Widać także, że badacze, w dużej części należący do grupy językoznawców i literaturoznawców, dążyli do interdyscyplinarnego ujęcia omawianych zagadnień – integracji nie tylko myśli językoznawczej i teoretycznoliterackiej, ale powiązania tych dyscyplin z semiotyką, filozofią, logiką i kulturoznawstwem.

W programowym akcie założycielskim Pracowni (PNPSW) określone zostały także cele badawcze oraz dydaktyczne planowanych działań. Przytoczymy je w całości, aby zdać w ten sposób możliwie najpełniej relację z szerokiej perspektywy spojrzenia badaczy skupionych wokół Pracowni oraz ich imponujących i inspirujących ambicji.

Cele badawcze sformułowano następująco:

1. Integracja, porozumienie i wymiana doświadczeń w ramach pokrewnych dyscyplin (językoznawstwa, literaturoznawstwa oraz teorii teatru i filmu) na gruncie semiotyki poprzez studia nad kluczowym dla współczesnej humanistyki problemem wypowiedzi.
2. Stworzenie podstaw ogólnej teorii wypowiedzi, która mogłaby stanowić punkt wyjścia dla szczegółowych ujęć w ramach konkretnych dyscyplin.
3. Opracowanie interdyscyplinarnego encyklopedycznego słownika, zbierającego i porządkującego terminy oraz pojęcia istniejące w obrębie różnych dyscyplin i teorii naukowych, związanych z zagadnieniem semiotyki wypowiedzi.
4. Gromadzenie i wymiana współczesnej światowej informacji naukowej w interesującym nas zakresie.
5. Nawiązanie kontaktu z innymi środowiskami naukowymi oraz zorganizowanie konferencji naukowej.

Z kolei cele dydaktyczne Pracowni określono w taki sposób:

1. Stworzenie forum dyskusyjnego dla włączenia w zakres zajęć językoznawstwa i literaturoznawstwa elementów semiotyki, współczesnej wiedzy o strukturze i rodzajach wypowiedzi.
2. Przygotowanie cyklu wykładów monograficznych prowadzonych przez różne osoby różnej specjalizacji.
3. Doprecyzowanie niektórych zagadnień interesującego nas obszaru w ramach wykładów z językoznawstwa ogólnego i teorii literatury (PNPSW).

Z perspektywy czasu wiadomo już, że nie wszystkie cele udało się członkom Pracowni osiągnąć czy osiągnąć w pełni. Nie powstał interdyscyplinarny słownik encyklopedyczny gromadzący pojęcia dotyczące semantyki wypowiedzi. Nie wydano planowanej publikacji z artykułami opartymi na wygłoszonych referatach. Nie udało się także zrealizować wieloautorskiego i interdyscyplinarnego w tematyce wykładu monograficznego, którego szczegółowy program można odnaleźć w archiwach Pracowni (*Wstępny projekt wykładu monograficznego Pracowni Semantyki Wypowiedzi* 1989). Część planów zrealizowano za to z niewątpliwym powodzeniem, a już w trakcie spotkań i debat Pracowni pojawiały się kolejne, wcześniej niezakładane cele i pomysły, które także doczekały się konkretnych efektów (o czym piszemy w ostatniej części artykułu). Jako przykład programowych osiągnięć wskazać można na pewno integrację środowiska zainteresowanego podejmowaną tematyką – zarówno wśród językoznawców reprezentujących różne filologie, jak i w bardziej zewnętrznym wymiarze, tj. między środowiskami językoznawczymi, literaturoznawczymi czy szeroko pojętymi humanistycznymi. Badaczom skupionym wokół Pracowni udało się też nawiązać owocne kontakty z innymi ośrodkami naukowymi – zarówno tymi

w kraju, jak i za granicą. Dowodem tego jest galeria nazwisk referentów występujących podczas spotkań Pracowni, a także przegląd tematów wystąpień, do których przedstawienia przechodzimy.

Uczestnicy spotkań i tematyka wystąpień

W ciągu prawie trzynastu lat działania Pracowni członkowie spotkali się ponad sześćdziesiąt razy⁵ w ramach wystąpień własnych, udziału w referatach zaproszonych gości oraz na zebraniach dyskusyjnych, które – jak wynika z dokumentacji wydażeń – uważano za „spotkania robocze”, ale istotne, bo będące krytycznym rozwinięciem wcześniej prezentowanych zagadnień. Wielu referentów, zwłaszcza tych najsilniej związanych z Pracownią, występowało na zebraniach kilkakrotnie. Najliczniej reprezentowany był oczywiście rodzimy Instytut Filologii Polskiej UJ – jego pracownicy, którzy wystąpili z referatami, to: J. Antas, S. Balbus, Wojciech Baluch, M. Indyk, B. Ligara, K. Ożóg, R. Przybylska, M. Sugiera. Na spotkaniach efekty swojej pracy badawczej omawiały także ówczesne doktorantki Natalia Chmielewska, Agata Koromańska i Beata Zajac. W działania Pracowni zaangażowani byli również pracownicy i studenci innych jednostek UJ, także prezentujący swoje zainteresowania badawcze w formie wystąpień. Byli to przedstawiciele Instytutu Filologii Angielskiej UJ: pracownicy Władysław Chłopicki, Krzysztof Kwaśniewicz, Joanna Podhorodecka, E. Tabakowska, doktorantka Izabela Gatkowska-Wójcik, a także studentki Agnieszka Mistur i Justyna Piątkowska; Instytutu Filologii Romańskiej UJ: M. Świątkowska; Instytutu Filologii Wschodniosłowiańskiej UJ: A. Awdiejew; Instytutu Filologii Szwedzkiej UJ: Ewa Data-Bukowska; Instytutu Językoznawstwa Ogólnego UJ: Jolanta Rokoszowa i Magdalena Smoczyńska oraz Instytutu Psychologii UJ: Maria Kielar.

Lista referentów nie kończy się na badaczach z Uniwersytetu Jagiellońskiego. Wykłady wygłosili także Wiesław Lubaszewski z Instytutu Języka Polskiego PAN oraz Anna Dudka, Elżbieta Górską i Jadwigę Puzynina z Uniwersytetu Warszawskiego.

Wreszcie niezwykle imponująco przedstawia się lista gości zagranicznych, ze względów finansowych i organizacyjnych zapraszanych na spotkania Pracowni przy okazji ich pobytu w Polsce w innych instytucjach naukowych czy na międzynarodowych konferencjach⁶. Na przestrzeni lat swej działalności Pracownia Semantyki Wypowiedzi gościła m.in.: Christie Davies z Uniwersytetu w Reading, D. Wilson z Uniwersytetu Londyńskiego, Sándora Herveya z Uniwersytetu w St Andrews, Hansa-Jürgena Dillera z Uniwersytetu w Bohum, G. Raddena z Uniwersytetu

5 Udokumentowane są sześćdziesiąt cztery spotkania, ale mogło być ich więcej, gdyż dokumentacja z ostatnich miesięcy działalności jest niepełna.

6 Pracownia Semantyki Wypowiedzi, jako jednostka na wpół formalna, nie była dotowana przez Uniwersytet; w pojedynczych przypadkach udawało się uzyskać dofinansowanie celowe np. na honorarium dla referenta.

Hamburskiego, Wolfganga U. Dresslera z Uniwersytetu Wiedeńskiego, Magdalenę Nowotną z Narodowego Instytutu Języków i Cywilizacji Wschodnich (INALCO) w Paryżu, Roberta P. Pułę z Instytutu Semantyki Ogólnej w Stanach Zjednoczonych, L.A. Jandę z Uniwersytetu Karoliny Północnej, a także dwukrotnie R.W. Langackera z Uniwersytetu Stanforda.

To właśnie na przykładzie gości zagranicznych najlepiej widoczna jest udana współpraca – nie tylko naukowa, ale i organizacyjna – polonistyki z innymi filologiami: profesor Tabakowska wspomina, że Instytut Filologii Angielskiej, a potem kierowana przez nią Katedra UNESCO do Badań nad Przekładem i Komunikacją Międzykulturową (obecnie: Katedra do Badań nad Przekładem i Komunikacją Międzykulturową UJ) „podsyłały” Pracowni swoich zagranicznych gości, których wystąpienia symultanicznie tłumaczyli – oczywiście *pro bono* – młodzi pracownicy oraz studenci anglistyki i katedry UNESCO. Podobnie wyglądało to w przypadku innych filologii – germanistyki czy romanistyki.

Tematyka wystąpień w Pracowni zwraca uwagę swoją ogromną różnorodnością. W referatach i dyskusjach sąsiadowały ze sobą ujęcia strukturalistyczne (np. referat A. Dudki *Analiza konwersacji szkoły genewskiej*), pragmalingwistyczne (np. wystąpienie B. Zając *Teoria Grice’a a Kabaret Starszych Panów*) i kognitywistyczne (np. wykład E. Górskiej *Kognitywne podejście do słowotwórstwa przymiotników prywatywnych w języku angielskim*. „Moonless nights and smoke-free cities, or what can be without what”). Obok najliczniej reprezentowanych zagadnień językoznawczych pojawiały się tematy teoretycznoliterackie (np. wykłady S. Balbusa: *Komunikacyjne prototypy artystycznych form literackich* oraz *O implikaturach intertekstualnych*) czy teatrologiczne (np. wystąpienie W. Balucha *Metafora teatralna w ujęciu kognitywnym* czy wykład H.-J. Dillera *Język i gest w dramacie*). Warto podkreślić, że mimo wskazanej możliwości takiego dyscyplinarnego przyporządkowania samych referentów, jak i tematyki wystąpień, ich treść oraz dyskusje wokół nich (udokumentowane zachowanymi konspektami, „rozdawajkami” i odręcznymi notatkami z dyskusji profesor Antas) przekraczały ograniczenia dziedzin i dyscyplin naukowych, zgodnie z ideą Pracowni tworząc język interdyscyplinarnego dyskursu i wymiany doświadczeń badawczych.

We wspomnieniach dotyczących działalności Pracowni jej członkowie i sympatycy powracają zarówno do polskich, jak i zagranicznych wystąpień – tych, które szczególnie wyraźnie zapamiętali i które wywarły wpływ na ich dalszą pracę naukową lub były ważne pod innym względem. Profesor J. Antas wspomina m.in. cykl spotkań, na których R. Przybylska przedstawiła prawie zupełnie jeszcze w Polsce nieznaną teorię relewancji D. Sperbera i D. Wilson (trzy spotkania na przełomie 1989 i 1990 r.)⁷. Sama Wilson na spotkaniu Pracowni dwa lata później zaprezentowała

⁷ Warto dodać, że polski przekład książki prezentującej teorię relewancji ukazał się dopiero w 2011 r. (zob. Sperber, Wilson 2011).

referat *Perspektywy teorii relewancji. Pragmatics and time* (29 kwietnia 1992). Wykłady J. Antas jako niezwykle wartościowe poznawczo wspominają profesor E. Tabakowska oraz profesor M. Świątkowska. Antas wystąpiła na spotkaniach Pracowni kilka razy, prezentując m.in. wyniki swoich dociekań dotyczących kłamstwa (referaty *Czy kłamstwo językowe jest faktem natury semantycznej czy pragmatycznej?*; *Kłamstwo w ujęciu teorii prototypów* oraz *Uprzejme kłamstwa. Studium z pragmatyki grzeczności*)⁸, a także pierwsze refleksje, zupełnie nowatorskie w owym czasie na polskim gruncie, dotyczące gestykulacji jako środka przekazu znaczeń w komunikacji interpersonalnej (referat *Gest, mowa a myśl*); zagadnienie to stało się w kolejnych latach jednym z najważniejszych w jej naukowej karierze. Profesor M. Świątkowska, sama będąca także kilkakrotnie prelegentką Pracowni (referaty: *Czas – kategoria deiktyczna czy relacyjna?*, *Długi Ducrota wobec strukturalizmu* oraz *O wykrzyknikach*), za szczególnie cenne uznaje także wystąpienia J. Rokoszowej (*Asymetria reguł językowych* oraz dwa odczyty *O milczeniu*).

Profesor J. Labocha, która w spotkaniach Pracowni uczestniczyła w pierwszych kilkunastu miesiącach jej działalności, w związku z zaciekawieniem badaniami tekstologicznymi i pracą nad rozprawą habilitacyjną, wspomina jako szczególnie ważne dla swojego rozwoju naukowego wystąpienia S. Balbusa. Przyczyniły się one do pogłębienia jej zainteresowań semantyką i pragmatyką wypowiedzi oraz badaniami z pogranicza językoznawstwa i teorii literatury (szkoła teorii tekstu Marii Renaty Mayenowej).

W pamięci uczestników zachowały się zresztą nie tylko referaty S. Balbusa, ale także porywające, erudycyjne naukowe spory, których był inicjatorem i uczestnikiem – jak ten z udziałem profesora Henryka Markiewicza dotyczący zagadnień semiotycznych (24 kwietnia 1990 r.). Podobnie, jako pełną żarliwości naukowej wypowiedź, zapamiętano także wystąpienie J. Antas będące dyskusją z tezami Andrzeja Bogusławskiego. Naukowe debaty angażowały uczestników tak bardzo, że często trzeba było kontynuować je na kolejnych spotkaniach, a zaplanowane wcześniej referaty przesunąć na późniejsze terminy. Odzwierciedla to dobrze pasję i dociekliwość uczestników spotkań, istotność podejmowanych tematów, a także niepokorne, niesztampowe i poszukujące podejście badaczy będących na bardzo różnych etapach swojej kariery zawodowej.

Profesor W. Chłopicki, który w pierwszych spotkaniach Pracowni uczestniczył jeszcze przed obroną swojego doktoratu, jako szczególnie wyjątkowe pamięta wystąpienia A. Awdiejewa, który „opracowywał wtedy i wprowadzał na salony swoją teorię standardów semantycznych”. Bardzo zapadły mu w pamięć „zażarte dyskusje jego [prof. Awdiejewa] z profesor Antas i profesor Tabakowską na temat reprezentacji semantycznej, kiedy wkładał kij w mrowisko, argumentując, że reprezentacje

8 Były to przedhabilitacyjne badania J. Antas, ujęte później w rozprawę monograficzną *O kłamstwie i kłamaniu. Studium semantyczno-pragmatyczne* (1999).

semantyczne nie istnieją. Te dyskusje przeniosły się później na konferencje Krakowskiego Towarzystwa Tertium i zaowocowały m.in. dyskusją panelową i publikacją *Kognitywizm i komunikatywizm – dwa bieguny współczesnego językoznawstwa* pod moją redakcją (2006)” – wspomina.

Profesor E. Tabakowska z kolei za jedno z najważniejszych uważa wystąpienie R.W. Langackera *Grammatical Traces of Some „Invisible” Semantic Constructs*. „Grammatyczne ślady pewnych »niewidocznych« konstrukcji semantycznych” i uzasadnia: „Wtedy nikt chyba nie rozumiał, o co mu idzie, a potem wszyscy zainteresowani zrozumieli, że to miało sens”. Językoznawstwo kognitywne przybliżała uczestnikom spotkań także sama profesor Tabakowska, jeszcze na początku działalności Pracowni (dwa spotkania *O językoznawstwie kognitywnym* – w kwietniu i maju 1989 r.).

W pamięci uczestników spotkań zachowały się nie tylko wspomnienia poważnych naukowych wykładów i debat, ale także anegdoty, dobrze oddające klimat przedunijnych czasów, w których działała Pracownia. Profesor Tabakowska pamięta przygody zagranicznych gości związane z niezwykle ważnymi wówczas... paszportami. Profesor W. Dressler (który wystąpił w Pracowni 15 kwietnia 1994 r. z wykładem *Morfologia naturalna*) „o swój paszport w podróży bardzo się bał, więc go przywiązał do kuszetki, a wysiadając zapomniał, i o strachu, i o paszporcie” – opowiada profesor Tabakowska. Sprawa wyszła na jaw dopiero w Przegorzałach, gdzie profesor Dressler mieszkał podczas pobytu w Krakowie. Paszport na szczęście udało się odnaleźć synowi pani profesor, któremu powierzono to zadanie, w... odstawionej na bocznicę kuszetce. Z kolei profesor R. Pula ze Stanów Zjednoczonych (wystąpił w Pracowni 27 kwietnia 2000 r. z wykładem *General Semantics and Semiotics: Similarities and Differences*. „Semantyka ogólna i semiotyka – podobieństwa i różnice”) zgubił swój paszport na Kazimierzu, w jednej z tamtejszych kawiarni. Profesor nie pamiętał, która to była kawiarnia, a kiedy pokazano mu plan Krakowa „sama się dowiodła prawdziwość tezy guru profesora, czyli Alfreda Korzybskiego: »Mapa terytorium nie jest tym terytorium«...” – przypomina sobie profesor Tabakowska i dodaje, że paszport i w tym przypadku ostatecznie wrócił do właściciela.

Podsumowując, można powiedzieć, że zwraca uwagę nie tylko imponująca liczba osób referujących w Pracowni Semantyki Wypowiedzi, w tym także zaproszonych z zagranicy gości, ale również różnorodność podejmowanej tematyki oraz fakt, że była ona reprezentatywna dla głównych nurtów ówczesnej myśli językoznawczej i humanistycznej. Obok językoznawców w działaniach Pracowni brali udział socjologowie (np. Ch. Davis), teatrologowie (m.in. H.-J. Diller), literaturoznawcy (np. S. Balbus), psychologowie (M. Kielar) i badacze sztucznej inteligencji (W. Lubaszewski). Wśród samych językoznawców zaś występowali badacze zagadnień wszelkich aspektów języka i różnych języków (polskiego, angielskiego, ale także rosyjskiego, niemieckiego, francuskiego oraz szwedzkiego). Tę niejako demokratyczną atmosferę widać także w pokoleniowym przekroju badaczy: obok uznanych profesorów pre-

zentowali swoje zainteresowania doktorzy i magistry (dziś już w większości będący pracownikami nauki z tytułami profesorskimi); w działania Pracowni włączali się też studenci – w charakterze tłumaczy, słuchaczy i dyskutantów.

Znaczenie działań Pracowni Semantyki Wypowiedzi

Znaczenie powołania i kilkunastu lat działań Pracowni Semantyki Wypowiedzi, jej wpływ zarówno na losy związanych z nią konkretnych badaczy, jak i bardziej ogólny – na rozwój nauki, ma przynajmniej kilka wymiarów. Niewątpliwie można mówić o wymiarze osobistym, odmiennym dla każdego z naukowców współpracujących z Pracownią, ale podobnym pod tym względem, że ukierunkowującym lub rozwijającym naukowo. Profesor Chłopicki, mówiąc o znaczeniu Pracowni, stwierdza wręcz, że „bogactwo [prezentowanej podczas spotkań] problematyki było ogromne i zostawiło na nim niezatarte piętno” – piętno w znaczeniu jak najbardziej pozytywnym, ponieważ wiązało się z otwartością naukową.

Trudno przecenić także rolę, jaką odegrała Pracownia w integracji środowiska – tak językoznawczego, jak – szerzej – humanistycznego. Bardzo mocno tę jej rolę podkreśla w swoim wspomnieniu profesor Świątkowska – mówiąc o „rozdrobnieniu” językoznawców działających w ramach różnych filologii i o tym, że dzięki Pracowni mieli oni okazję spotykać się, wymieniać różnymi perspektywami badawczymi, dzielić doświadczeniami. Pracownia – w zgodzie z ideą *universitas* – przyczyniała się więc do budowy wielopoziomowo rozumianej wspólnoty: językoznawców badających odmienne języki, przedstawicieli różnych dyscyplin, a także wspólnoty międzypokoleniowej, badaczy doświadczonych, młodych oraz tych najmłodszych, poszukujących dopiero swoich pól i narzędzi badawczych.

Niewątpliwie Pracownia umożliwiła także kontakt naukowców z ośrodkiem krakowskiego z wybitnymi przedstawicielami innych jednostek naukowych w Polsce, a także z zagranicy. Zwłaszcza w początkowych latach jej działalności, w czasach bez łatwego dostępu do Internetu, tanich linii lotniczych i zdalnych konferencji, należy uznać to za istotną kwestię związaną z jej działalnością.

Na pewno Pracownia zwróciła także uwagę środowiska humanistów na ważne nowe trendy badawcze w bliskich im dyscyplinach – z niektórymi koncepcjami pozwoliła się zapoznać po raz pierwszy, w przypadku innych ugruntowała w młodych badaczach przekonanie, że warto się nimi zajmować, przyswoić je w swoich pracach badawczych. Pokazała możliwość szerokiego, perspektywicznego i interdyscyplinarnego podejścia, przy równoczesnym zachowaniu merytoryczności i krytycyzmu. Jest to zasługa Pracowni w pewnym sensie najtrudniejsza do zmierzenia i udokumentowania, a jednocześnie być może najcenniejsza z punktu widzenia rozwoju nauki.

Wreszcie są i bardzo konkretne efekty działalności Pracowni. Jak wskazuje profesor Chłopicki, przyczyniła się ona do powstania w 1996 r. Krakowskiego

Towarzystwa Popularyzowania Wiedzy o Komunikacji Językowej Tertium (którego członkiniami-założycielkami są m.in. profesor Antas i profesor Tabakowska). Panie profesor Antas, Tabakowska i Świątkowska zgodnie podkreślają zaś, że to właśnie Pracownia Semantyki Wypowiedzi dała impuls do powstania dwóch niezwykle ważnych, poznawczo nośnych serii publikacji naukowych: „Językoznawstwo Kognitywne. Studia i Analizy” oraz „Pragmatyka i Semantyka Mowy. Studia i Analizy”. Wydawcą obu jest Universitas, a w składzie komitetu redakcyjnego każdej z serii znajdują się były członkinie Pracowni: J. Antas, Z. Berdychowska, M. Świątkowska oraz E. Tabakowska. W seriach tych ukazują się zarówno przekłady ważnych prac światowych badaczy, kognitywistów i pragmatyków, jak i wpisujące się w oba nurty badawcze prace polskich naukowców, w tym także – co szczególnie warto podkreślić – wartościowe publikacje debiutanckie.

Zamiast podsumowania

Czas na kilka słów dotyczących końca działalności Pracowni Semantyki Wypowiedzi.

Ostatni najprawdopodobniej wykład, który odbył się w ramach działań Pracowni, to wystąpienie L.A. Jandy *Rozmaitość znaczeń przypadku w językach czeskim, polskim i rosyjskim* 25 kwietnia 2001 r. Nie ma jednoznacznych danych wskazujących na przyczynę ustania spotkań Pracowni – to także stanowi w jej historii wspomnianą białą plamę. Osoby z nią związane mają różne opinie na ten temat. Być może – jak sugeruje inicjatorka jej powstania, profesor Antas – potrzeba spotkań przybliżających najnowsze koncepcje nieco osłabła, gdy poprawił się dostęp do publikacji prezentujących najnowsze teorie i metody naukowe: możliwość dotarcia do nich np. dzięki polskim tłumaczeniom czy Internetowi. Z takim wyjaśnieniem polemizuje jednak profesor Tabakowska, zwracając uwagę, że „[...] skoro prace kognitywistów i ich myśl stały się bardziej dostępne, to tym bardziej byłoby o czym rozmawiać!” i przedstawiając własną opinię na temat powodu wygaśnięcia spotkań: „Dla mnie problem jest taki sam, jak w dzisiejszym życiu społecznym; zrobiły się dwa obozy: my kognitywiści i wy – niekognitywiści. Pierwsi zaczęli patrzeć na drugich z góry, a drudzy na pierwszych ze strachem, że się ich tradycyjne budowle obronne zaczną chwiać w posadach... Obie postawy głupie, a skutek znowu taki, jak w dzisiejszej rzeczywistości: cierpią obie strony”. Jeszcze inaczej o możliwych przyczynach zakończenia działalności Pracowni myśli profesor Chłopicki: „[...] mam wrażenie, że związane to było z przejściem dyskusji semantycznych na szersze forum, takie jak spotkania kognitywne w Kazimierzu, konferencje Tertium, powstanie i konferencje Polskiego Towarzystwa Językoznawstwa Kognitywnego, dyskusje wokół komunikatywizmu odbywające się w Łodzi itd. Pracownia zasiała ziarno, które przyniosło owoce w licznych pracach językoznawczych w różnych czasopismach i publikacjach zbiorowych”.

To ostatnie zdanie z wypowiedzi profesora wydaje się doskonałym podsumowaniem znaczenia i dorobku Pracowni Semantyki Wypowiedzi. W pewien symboliczny czy ideowy sposób, jako zasiane ziarno sposobu myślenia o języku i jego naukowym badaniu, działa ona do dziś. Wiele inicjatyw, którym dała impuls, wciąż istnieje (przykładem są wspomniane serie wydawnicze), te zaś pomysły, które Pracownia w jakiś sposób zainspirowała, rozwijają się, jak działalność Tertium (cykliczne konferencje; powołanie do istnienia w 2016 r. czasopisma „Półrocznik Językoznawczy Tertium”, którego redaktorem naczelnym jest W. Chłopicki). Pracownia działa do dziś także w aktywności badaczy, na których sposób myślenia o języku i komunikacji mniej lub bardziej wpłynęła w czasie spotkań i dyskusji. Działa w ich naukowych dociekaniach, publikacjach i wreszcie w kolejnych pokoleniach młodych naukowców, których dawne środowisko Pracowni Semantyki Wypowiedzi dziś kształtuje.

*

Autorki dziękują następujących osobom – członkom Pracowni Semantyki Wypowiedzi – za podzielenie się wspomnieniami i refleksjami – profesorom: Jolancie Antas, Władysławowi Chłopickiemu, Janinie Labosze, Elżbiecie Tabakowskiej oraz Marceli Świątkowskiej. Za udzielone informacje kluczowe dla niniejszego artykułu oraz udostępnioną dokumentację Pracowni autorki najmocniej dziękują profesor Jolancie Antas.

Dokumentacja Pracowni Semantyki Wypowiedzi

- List dr Marii Indyk z 1 grudnia 1988 r. (druk niepublikowany, archiwum Jolanty Antas).
 PNPSW: *PROGRAM NAUKOWY PRACOWNI SEMANTYKI WYPOWIEDZI*, 1988 (druk niepublikowany, arch. J. Antas).
Referaty wygłoszone w Pracowni Semantyki Wypowiedzi działającej w Instytucie Filologii Polskiej UJ, wykaz, 2001 (druk niepublikowany, arch. J. Antas).
Sprawozdanie z działalności Pracowni Semantyki Wypowiedzi za rok akademicki 1988/89, 1989 (druk niepublikowany, arch. J. Antas).
Sprawozdanie z działalności Pracowni Semantyki Wypowiedzi, 1991 (druk niepublikowany, arch. J. Antas).
Wstępny projekt wykładu monograficznego Pracowni Semantyki Wypowiedzi dla studentów Wydziałów Filologicznego i Filozoficzno-Historycznego UJ w roku akademickim 1989/90 pt. Semantyka wypowiedzi, 1989 (druk niepublikowany, arch. J. Antas).

Literatura

- ANTAS J., 1999, *O kłamstwie i kłamaniu. Studium semantyczno-pragmatyczne*, Kraków.
- CHŁOPICKI W. (red.), 2006, *Kognitywizm i komunikatywizm – dwa bieguny współczesnego językoznawstwa. Dyskusja przy okrągłym stole*, „Język a Komunikacja” 9, Kraków.
- „Językoznawstwo Kognitywne. Studia i Analizy”, komitet red. J. Antas, Z. Berdychowska, M. Świątkowska, E. Tabakowska, Kraków.
- „Pragmatyka i Semantyka Mowy. Studia i Analizy”, komitet red. J. Antas, Z. Berdychowska, M. Świątkowska, E. Tabakowska, Kraków.
- SPEERBER D., WILSON D., 2011, *Relewancja. Komunikacja i poznanie*, red. M. Jodłowiec, A. Pi-skorska, przeł. zespół tłumaczy, Kraków.

Towards Integration and Interdisciplinarity. Activities of the Semantics of Utterances Laboratory in Krakow Abstract

The subject of the article is the activity of the Semantics of Utterance Laboratory, which existed in the years 1988–2001 at the Institute of Polish Philology of the Jagiellonian University, and dealt with the popularization and critical discussion of innovative concepts in the humanities, especially in linguistics. The aim of the article is to recall this important chapter in the recent history of Krakow's scientific life and to indicate the importance of this initiative for the popularization of new trends in research thought, integration of the scientific community and dissemination of the idea of interdisciplinary discourse. The article presents the beginnings of the Semantics of Utterances Laboratory, its scientific program, research and didactic goals, topics of speeches and their authors, as well as direct and long-term effects of its activity.

Sprawozdanie z działalności Pracowni Semantyki Wypowiedzi

pod kierunkiem prof. dr Krystyny Pisarkowej

w r.a. 1988/89

W roku akademickim 1988/89 odbyło się 12 spotkań Pracowni Semantyki Wypowiedzi, na których wygłoszono i dyskutowano następujące tematy:

1. dr Maria Indyk, Możliwe światy [26.X 1988];
2. dyskusja na temat: Logika możliwych światów a teoria referencji [9.XI 1988] – spotkanie robocze;
3. dr hab. Marcela Świątkowska (Inst.Fil.Romańskiej), Czas – kategoria deiktyczna czy relacyjna? [23.XI 1988];
4. dr Jolanta Antas, Czy kłamstwo językowe jest faktem natury semantycznej czy pragmatycznej? [7.XII 1988];
5. dr Małgorzata Sugiera, Teoria konwencji D.H.Lewisa [4.I 1989];
6. dr Maria Kielar (Inst.Psych.), Teoria prototypów [18.I 1989];
7. dr Kazimierz Ożóg, Metatekstowe operatory hierarchizacji tekstu mówionego [5.IV 1989];
8. doc.dr hab.Elżbieta Tabakowska (Inst.Fil. Angielskiej), O językoznawstwie kognitywnym [26.IV 1989];
9. doc.dr hab.Elżbieta Tabakowska (Inst.Fil. Angielskiej), O językoznawstwie kognitywnym c.d. [3.V 1989];
10. dr Wiesław Lubaszewski (Inst.Językoznawstwa PAN), Teoria sztucznych inteligencji [10.V 1989];
11. dr Jolanta Antas, Kłamstwo w ujęciu prototypowym [24.V 1989];
12. dr hab.Stanisław Balbus, Komunikacyjne prototypy artystycznych form literackich [7.VI 1989].

Pracownia Semantyki Wypowiedzi
Instytut Filologii Polskiej
Uniwersytet Jagielloński

Kraków, 1.XII 1988

Szanowny Panie Profesorze,

uprzejmie informuję, że w Instytucie Filologii Polskiej Uniwersytetu Jagiellońskiego od października b.r. rozpoczęła działalność Pracownia Semantyki Wypowiedzi. Kierownictwo pracowni zgodziła się objąć prof. dr Krystyna Pisarkowa.

W załączeniu przesyłam program pracy, równocześnie informując, że pierwszy rok naszej działalności postanowiliśmy poświęcić na rozszerzenie i zgranie się zespołu, głównie przez częste spotkania o charakterze referatowo-informującym i dyskusje.

Po otrzymaniu od prof. dr Henryka Markiewicza pisma o prowadzonym przez Pana resortowym programie dyskutowaliśmy możliwość włączenia się do prac przez Pana kierowanych, ale zespół zdecydował, że nie jest na to jeszcze dostatecznie przygotowany. Zobowiązana zostałam jednak (wobec chwilowej nieobecności prof. Pisarkowej) do wysłania Panu Profesorowi informacji o naszym istnieniu.

Pozostaję z szacunkiem

dr Maria Indyk

Pracownia Semantyki Wypowiedzi przy IFP UJ

ma zaszczyt zaprosić na wykład plenarny

Profesora Ronalda W. Langackera (Uniwersytet w Stanford)

pt. : Grammatical traces of some "invisible" semantic constructs (*Gramatyczne ślady pewnych "niewidocznych" konstrukcji semantycznych*),

który odbędzie się w dniu 17grudnia 1993 r. o godz. 10.00 w sali amfiteatralnej (ul. Gołębia 13, I piętro).

Wykład będzie symultanicznie tłumaczony na język polski.

Serdecznie zapraszamy.

3. Zaproszenie na wykład plenarny Ronalda W. Langackera w ramach Pracowni Semantyki Wypowiedzi, 17 grudnia 1993 r.

Date sent: Fri, 6 Apr 2001 17:25:26 +0200 (MET DST)
Send reply to: info@if.uj.edu.pl
From: "Komunikaty BWM" <info-bwm@adm.uj.edu.pl>
To: pantas@filon.filg.uj.edu.pl
Subject: Wykład prof. Laury Jandy (językoznawstwo kognitywne)

24 kwietnia
25 kwietnia

Pracownia Semantyki Wypowiedzi w Instytucie Polonistyki UJ ma zaszczyt zaprosić pracowników nauki, studentów oraz wszystkich zainteresowanych na odczyt Prof. Laury Jandy (University of North Carolina) pt.: Różnorodność znaczeń przypadku w językach czeskim, polskim i rosyjskim, który odbędzie się w dniu 25 kwietnia 2001 roku o godz. 1600 na ul. Gołębiej 16, pokój 42. Szkoła Tłumaczy przy Wydziale Filologicznym zapewni symultaniczne tłumaczenie jej wykładu.

Prof. dr Laura Janda jest wybitną, światowej sławy, specjalistką w zakresie slawistyki i językoznawstwa kognitywnego.

Informacje przekazują: w imieniu Instytutu Filologii Angielskiej I prof. dr hab. Elżbieta Tabakowska oraz w imieniu Instytutu Polonistyki UJ I dr hab. Jolanta Antas (tel. 422-10-33 w.13-44)

Biuro Współpracy Międzynarodowej UJ
Collegium Novum, pok.7
E-mail: info-bwm@adm.uj.edu.pl

Proszę NIE UŻYWAĆ opcji "REPLY" do nadawanych komunikatów.

Załączniki do niektórych komunikatów:
<http://www2.uj.edu.pl/IRO/info/>

Komunikaty archiwalne:
<http://www.uj.edu.pl/messages/dwz/index.html>

Jak się wypisać z tej listy?
<http://www2.uj.edu.pl/IRO/info/Komunik.htm>

W. LUBASZEWSKI, [Przebieg : 10.05.89]

Badania nad sztuczną inteligencją stawiają sobie za cel poznanie "mechanizmu" ludzkiego myślenia poprzez komputerową symulację hipotez. Zakłada się, że proces myślenia "istnieje" między dwoma biegunami, które nazywa się umownie: General Problem Solving i Pattern Matching.

GENERAL PROBLEM SOLVING [czy rozwiązywanie problemów ogólnie]

Przykład myślenia typu GPS wzięty z audycji BBC.

~~Wzrost~~ ZADANIE -

Co pan sądzi o ostatnich przetarasowaniach w KC w świetle wyników ostatnio przeprowadzonych wyborów?

3 fazy:

- A: Cała Moskwa była obwieszona plakatami z portretem Jelcyna
- B: Czy pan sądzi, że w Moskwie każdy może drukować plakaty z portretami dostojników
- C: Sądzę, że Gorbaczow potrzebuje Jelcyna, by samemu dobrze prezentować się w środku między nim a Ligaczowem.

Simon-Newell

- A: = wybór danych [właściwości] - selekcja danych
- B: = postawienie problemu
- C: = wniosek

Schemat myślenia typu GPS

Wielkie rozumowanie jest subiektywne

Rozumowanie:

Dobre pojęcie o tym, co oznacza tu rozumowanie (zwłaszcza typu B → C) da samodzielnie rozwiązanie zadania:

Chłop musi przewieźć przez rzekę kozę, kapustę, i wilka. W łodzi prócz chłopca może się zmieścić tylko jedno z nich. Jak winien postąpić chłop, by pozostawiony bez opieki dobytek nie pozjadał się wzajemnie?

→ A wiedze wynikające z lektury zadania:

1. Chłop nie zjada chiłope
2. Chłop, wilka nie zje
3. Chłop, kapustę nie zje
4. Chłop, wilka nie zje
5. Chłop, kapustę nie zje
6. Chłop, wilka nie zje
7. Chłop, kapustę nie zje
8. Chłop, wilka nie zje
9. Chłop, kapustę nie zje
10. Chłop, wilka nie zje
11. Chłop, kapustę nie zje
12. Chłop, wilka nie zje
13. Chłop, kapustę nie zje
14. Chłop, wilka nie zje
15. Chłop, kapustę nie zje
16. Chłop, wilka nie zje
17. Chłop, kapustę nie zje
18. Chłop, wilka nie zje
19. Chłop, kapustę nie zje
20. Chłop, wilka nie zje
21. Chłop, kapustę nie zje
22. Chłop, wilka nie zje
23. Chłop, kapustę nie zje
24. Chłop, wilka nie zje
25. Chłop, kapustę nie zje
26. Chłop, wilka nie zje
27. Chłop, kapustę nie zje
28. Chłop, wilka nie zje
29. Chłop, kapustę nie zje
30. Chłop, wilka nie zje
31. Chłop, kapustę nie zje
32. Chłop, wilka nie zje
33. Chłop, kapustę nie zje
34. Chłop, wilka nie zje
35. Chłop, kapustę nie zje
36. Chłop, wilka nie zje
37. Chłop, kapustę nie zje
38. Chłop, wilka nie zje
39. Chłop, kapustę nie zje
40. Chłop, wilka nie zje
41. Chłop, kapustę nie zje
42. Chłop, wilka nie zje
43. Chłop, kapustę nie zje
44. Chłop, wilka nie zje
45. Chłop, kapustę nie zje
46. Chłop, wilka nie zje
47. Chłop, kapustę nie zje
48. Chłop, wilka nie zje
49. Chłop, kapustę nie zje
50. Chłop, wilka nie zje
51. Chłop, kapustę nie zje
52. Chłop, wilka nie zje
53. Chłop, kapustę nie zje
54. Chłop, wilka nie zje
55. Chłop, kapustę nie zje
56. Chłop, wilka nie zje
57. Chłop, kapustę nie zje
58. Chłop, wilka nie zje
59. Chłop, kapustę nie zje
60. Chłop, wilka nie zje
61. Chłop, kapustę nie zje
62. Chłop, wilka nie zje
63. Chłop, kapustę nie zje
64. Chłop, wilka nie zje
65. Chłop, kapustę nie zje
66. Chłop, wilka nie zje
67. Chłop, kapustę nie zje
68. Chłop, wilka nie zje
69. Chłop, kapustę nie zje
70. Chłop, wilka nie zje
71. Chłop, kapustę nie zje
72. Chłop, wilka nie zje
73. Chłop, kapustę nie zje
74. Chłop, wilka nie zje
75. Chłop, kapustę nie zje
76. Chłop, wilka nie zje
77. Chłop, kapustę nie zje
78. Chłop, wilka nie zje
79. Chłop, kapustę nie zje
80. Chłop, wilka nie zje
81. Chłop, kapustę nie zje
82. Chłop, wilka nie zje
83. Chłop, kapustę nie zje
84. Chłop, wilka nie zje
85. Chłop, kapustę nie zje
86. Chłop, wilka nie zje
87. Chłop, kapustę nie zje
88. Chłop, wilka nie zje
89. Chłop, kapustę nie zje
90. Chłop, wilka nie zje
91. Chłop, kapustę nie zje
92. Chłop, wilka nie zje
93. Chłop, kapustę nie zje
94. Chłop, wilka nie zje
95. Chłop, kapustę nie zje
96. Chłop, wilka nie zje
97. Chłop, kapustę nie zje
98. Chłop, wilka nie zje
99. Chłop, kapustę nie zje
100. Chłop, wilka nie zje

Herbert SIMON - twórca pojęcia "SZTUCZNA INTELIGENCJA"

A → B : parę i selekcję

5. Fragment *handoutu* wystąpienia Wiesława Lubaszewskiego z odręcznymi notatkami prof. Jolanty Antas, 1989 r.

~~Wzrost~~ MGR Ewa Dąta-Bukowska,
 Procedure 9.03 ~~1999~~ 2000 r.

Denna (detta, dessa) i den här (det här, de här).

(1) *muopis*

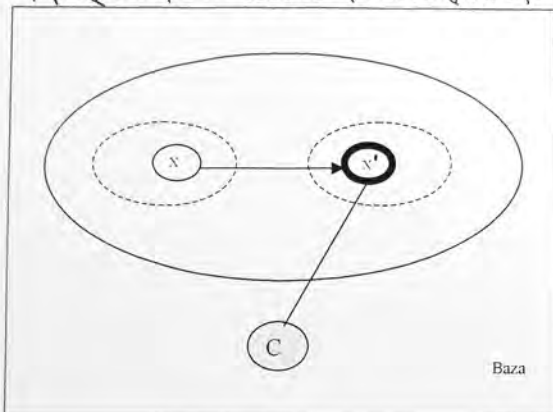
a. Jag bad om två bra munspel och så fick jag dessa (Teleman 1999)

a'. Poprosilem o dwie dobre harmonijki ustne no i dostalem je

b. Jag bad om två bra munspel och så fick jag de här

b'. Poprosilem o dwie dobre harmonijki ustne no i dostalem te tu →

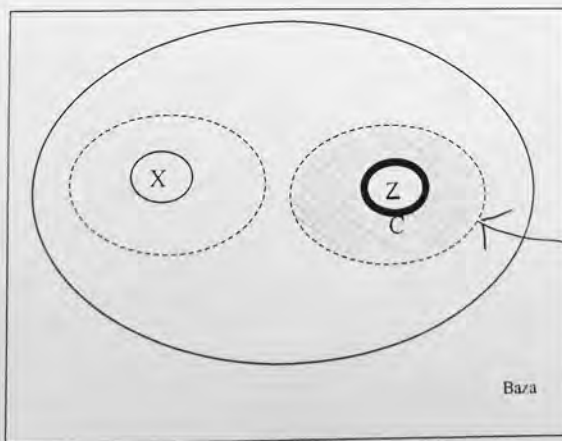
(*pragmatyčnie cożne paraliuiziruje*)

Perspektiwa
 ^
 Sobiektuwaizacja
 ^
 Obiektuwaizacja

Ryc. 3. Schemat konceptualizacji (1a)

2 różne
 byty

Epocentryczny ułamek postępowania

uakony do przedew. fizycznej

"te tu"

↑

zauważenie
 ^
 ocena

Ryc. 4. Schemat konceptualizacji (1b)

6. Fragment *handoutu* wystąpienia Ewy Dąty-Bukowskiej z odręcznymi notatkami prof. Jolanty Antas, 2000 r.